

**REALIZAREA UNOR PRINCIPII ÎN CADRUL DEZBATERILOR JUDICIARE
A PROCESULUI CIVIL**

Cruglițchi Tatiana, *asistent universitar la Catedra de Drept, a Facultății de Drept și Științe Sociale a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, MECC.*

The *Code of Civil Procedure* as a framework law of the civil process enshrines the concrete ways of defending / realizing the patrimonial and non-patrimonial civil rights violated or contested. At the current stage of evolution of the *Civil and Civil Procedural Normative System*, it has undergone a series of substantive changes, being brought essential changes to both the Material Law and the Procedural Rules.

With the entry into force of the new amendments to the provisions of the *Code of Civil Procedure*, which significantly reformed the stage of preparation of the case for judicial debates and brought a series of clarifications in relation to the stage of court debates, in the practice of national courts, in within the Civil Procedure, a number of difficulties were identified in the application of the new rules, such as the admissibility of evidence, the way in which the exception of lateness is examined, the administration of new evidence submitted, omitting the stage of preparation for judicial debates.

Based on the fact that the existence of a correct and uniform judicial practice represents benefits both for the activity of the courts and for the litigants, the conduct of research in relation to the identified problems represents current priorities for action.

Keywords: *the civil process, judicial debates, admissibility of evidence, exception of lateness, the administration of new evidence.*

Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care sunt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.

Calitatea actului de justiție depinde în cea mai mare măsură de modul de realizare a dezbaterilor publice și contradictorii. Lupta judiciară se realizează în cadrul dezbaterilor publice și pe baza probelor înfățișate sau a apărărilor de fond ori de procedură invocate de părți.

Regula rolului activ este opozabilă participanții la proces, titulari ai unui interes material și/sau procesual. Nemijlocit *Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, în jurisprudența sa privind admisibilitatea cererilor parvenite către Curte, statuează asupra necesității părților de a manifesta un rol activ în procesul realizării drepturilor sale. Procedura în fața Curții are un caracter contradictoriu. Astfel, părțile - reclamantul și pârâțul - trebuie să-și susțină argumentele atât în fapt cât și în drept. În cazul în care o parte omite să propună probele sau informațiile solicitate de Curte, ori să prezinte, din proprie inițiativă, informații pertinente, sau să dovedească, în alt fel, de lipsă de participare efectivă la procedură, Curtea poate trage, din comportamentul său, concluziile pe care le consideră adecvate.

În prezent, nu este suficient doar de a menționa motivele neprezentării (fără a prezenta dovezi). În orice caz, instanța trebuie să examineze în deaproape toate obstacolele pentru parte și să amâne ședința doar din acel temei ca excepție. În prim-plan trebuie să stea accelerarea procesului de judecată [4, p. 34] și respectarea termenului rezonabil de examinare a cauzei.

Explicațiile părților și intervențiilor pot oferi instanței materiale importante, pentru determinarea obiectului probațiunii, cercului faptelor probatorii, etc. [2, p. 13]. Nemijlocit în cererea de chemare în judecată se conțin unele explicații ale reclamantului asupra cunoștințelor cauzei, reclamantul fiind obligat să-și motiveze cerințele și să indice în cererea de chemare în judecată circumstanțele pe care acestea se bazează. Pârâțul la fel are posibilitatea de a oferi explicații (pentru a se apăra) înainte de începerea dezbaterilor judiciare, depunând o referință prin care pârâțul se exprimă asupra faptelor invocate de reclamant în cererea de chemare în judecată, referința care la fel poate indica la stabilirea anumitor fapte [3, p. 14].

Calea procedurală de obținere a mijlocului de probă sub formă de explicații ale participanților la proces, este reglementată la art. 214 *Cod de procedură civilă al RM*. Astfel, după prezentarea raportului asupra cauzei, instanța judecătorească ascultă explicațiile reclamantului și ale intervenientului care participă din partea reclamantului, ale pârâțului și ale intervenientului care participă din partea pârâțului, precum și ale celorlalți participanți la proces.

Participantul la proces care nu se poate prezenta în ședința de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova (RM), din cauza executării pedepsei în penitenciarele din RM, din cauza internării într-o instituție medicală sau a dezabilităților locomotorii poate fi audiat prin intermediul videoconferinței, la cerere sau din oficiu. Audierea prin intermediul videoconferinței a participantului la proces are loc, după caz, la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al RM, la sediul instituției penitenciare, al instituției medicale, de asistență

socială, al autorității tutelare sau al organului de probațiune, care dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea participantului.

Conchidem că, explicațiile părților și intervenienților reprezintă mijlocul de probă cel mai dintâi supus examinării judecătorești, deoarece unele date și informații probante se conțin deja în cererea de chemare în judecată, iar datorită faptului că explicațiile emană de la persoanele interesate în proces, ele au gradul cel mai mare de risc de a fi false, instanța având obligația atenției și diligenței duble, atunci când se folosește de explicațiile părților sau terțelor persoane, pentru a stabili faptele invocate în proces.

În general, probațiunea judiciară este o activitate strict reglementată de lege și este introdusă între niște limite concrete. Această activitate este determinată de principiile procesuale civile și se detaliază pe tot parcursul procesului. Fiecare acțiune a instanței și participanților la proces, în ceea ce privește acumularea, prezentarea, examinarea și aprecierea probelor se supun unor reguli procesuale generale a probațiunii cum ar fi relevanța și admisibilitatea probelor. Instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege. Nici un fel de probe nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor. Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficientă pentru soluționarea cauzei.

Regula relevanței obligă instanța de judecată să primească în proces, doar acele probe prezentate, care au importanță pentru soluționarea pricinii, deci să fie în legătură cu litigiul. Probele au legătură cu litigiul, atunci când ele au legătură cu circumstanțele invocate în acțiune și care fac obiectul probațiunii. Sarcina instanței constă-n aceea că ea va lua toate măsurile posibile pentru a atrage în proces toate probele necesare, care au legătură cu litigiul și totodată să nu admită aglomerarea litigiului cu materiale și date factice, care nu au legătură cu cauza.

Prin admisibilitatea probelor, prin prisma prevederilor art.122 CPC al RM, se înțelege, în primul rând, regula în baza căreia instanța de judecată poate folosi doar acele mijloace de probă, care sunt prevăzute de lege - explicațiile părților, depozițiile martorilor etc. Alte mijloace de probă, neprevăzute de lege, instanța nu are dreptul să le admită. Însă, în procesul civil, regula admisibilității mai are un înțeles și anume că acele circumstanțe ale cauzei civile, care conform legii trebuie să fie confirmate prin anumite mijloace de probă, nu pot fi confirmate cu nici un alt fel de mijloace de probă. Se consideră inadmisibile probele obținute cu încălcarea prevederilor legii, cum ar fi inducerea în eroare a participantului la proces, încheierea actului de către o persoană neîmputernicită, încheierea defectuoasă a actului procedural, alte acțiuni ilegale.

Proba pentru a fi reținută la o speță concretă, trebuie să fie concludentă, adică să conducă la soluționarea litigiului. Instanța încuviințează o probă doar dacă consideră că ea va duce la dezlegarea pricinii. O probă concludentă este întotdeauna și o probă relevantă. Într-adevăr o probă, care nu este în legătură cu obiectul procesului, nu poate conduce la soluționarea acestuia.

În cadrul dezbaterilor judiciare, probele se cercetează într-o anumită consecutivitate. Conform regulii generale, ulterior ascultării explicațiilor participanților la proces, instanța de judecată cercetează probele după următoarea consecutivitate legală generală, dacă o altă consecutivitate nu a fost stabilită cu acordul părților - audierea martorilor, cercetarea înscrisurilor, cercetarea probelor materiale, reproducerea înregistrărilor audio-video și cercetarea lor, cercetarea concluziilor expertului, specialistului, a concluziilor autorităților publice.

Importanța formalităților reglementate de legea procesual civilă în materia cercetării probelor rezidă în faptul că, pentru realizarea sarcinilor sale de înfăptuire a justiției, instanța de judecată este obligată pentru a emite o hotărâre corect motivată și obiectivă, să examineze doar acele probe, care pot contribui în realitate la aceasta.

Proba care nu a fost prezentată la etapa de pregătire a cauzei pentru dezbateri nu va mai putea fi administrată pe parcursul procesului decât în cazul în care: participantul a fost în imposibilitate de a prezenta proba în termen; administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței.

După examinarea tuturor probelor, președintele ședinței de judecată clarifică dacă participanții la proces nu solicită completarea materialelor din dosar în condițiile art. 119¹ alin. (4) CPC al RM. Proba prezentată după faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care determină întreruperea ședinței se administrează dacă este acceptată de partea adversă. Aceasta are dreptul la proba contrară în termenul stabilit de instanță numai asupra aceluiași aspect pentru care s-a admis proba invocată.

În raport cu întreruperea ședinței de judecată menționăm că, acest incident de ordin procedural este reglementat expres în art. 204¹ CPC. În condițiile în care ședința de judecată a fost deschisă și a început examinarea cauzei în fond, întreruperea ședinței poate avea loc doar din motive ce țin de regimul de muncă al instanței de judecată (pauza de prânz, sfârșitul zilei de muncă) sau potrivit art. 119 alin. (4) CPC.

Dacă să analizăm în aspect comparativ, noțiunile de „amânare a procesului” și „întreruperea ședinței de judecată”, se va reține că, aceste noțiuni diferă una de alta, având fiecare trăsăturile sale caracteristice, care nu trebuie confundate. În cazul amânării procesului, instanța de judecată fixează o dată pentru desfășurarea noii ședințe, or, în sensul art. 208 CPC și ținând cont de prevederile art. 273 CPC, în cazul amânării procesului, ședința de judecată se deschide din nou și se întocmește un nou proces-verbal. În conformitate cu art. 204 alin. (1) CPC, în condițiile în care ședința de judecată a fost deschisă și examinarea pricinii în fond a început, pot apărea incidente procesuale care fac imposibilă continuarea examinării în aceeași zi și determină întreruperea ședinței de judecată, cu posibilitatea continuării acesteia la o altă dată și oră, ce vor fi fixate de instanța de judecată [1, p. 20]. Astfel, întreruperea ședinței de judecată se admite doar după începerea examinării cauzei în fond și doar în cadrul examinării cauzei în fond, pe când amânarea ședinței de judecată se admite în afara etapei de examinare a cauzei în fond, adică soluția de amânare se admite în cadrul ședinței de pregătire, or în cazul amânării pledoariilor or a deliberării și pronunțării soluției în fond.

Alt incident procesual, suspendarea judecării desemnează tocmai situația în care procedura de judecată este oprită. Suspendarea judecării constă tocmai în stoparea temporară a cursului judecării, stopare generată fie de motive voite de părți - reflectând astfel principiul disponibilității în drepturi în procesul civil, fie din motive independente de voința părților.

Noțiunile de suspendare legală (art. 260 CPC) și de suspendare voluntară (art. 261 CPC), nu sunt riguros exacte deoarece în ambele situații cazurile de suspendare sunt prevăzute de lege, care, de altfel, vorbește despre o suspendare de drept sau obligație de a suspenda procesul și de posibilitatea instanței de a suspenda judecata. Astfel, drept criteriu de bază a distincției temeiurilor de suspendare a procesului civil identifică opțiunea instanței de judecată în cazul apariției circumstanței care duce la suspendarea procesului, existând astfel: temeiuri de suspendare obligator și temeiuri de suspendare facultativă.

Bibliografie:

1. Amihalachioae, GH.; Barbăneagră, AL. *Recomandarea CSJ nr. 46 Cu privire la aplicarea corectă a normelor procedurale ce reglementează întocmirea procesului-verbal în cazurile întreruperii ședinței de judecată și amânării procesului civil*. În: Revista științifico-practică și informativă de drept Avocatul Poporului 11-12/2013.
2. Chironachi, VI. *Probele și probațiunea în procesul civil* [on line] [accesat la 05.05.2020], disponibil pe: <https://ru.scribd.com/doc/307202291/Probe-Si-Probatiunea-in-Procesul-Civil>.
3. Ginossar, S. *Elementele probei judiciare în sistemul englez*. În: Revista de drept internațional comparat, Bruxelles, 1965, nr. 1-2, p.200. Apud: Chironachi Vladimir. *Probele și probațiunea în procesul civil*, [on line] [accesat la 05.05.2020], disponibil pe: <https://ru.scribd.com/doc/307202291/Probe-Si-Probatiunea-in-Procesul-Civil>, p. 14.
4. Delcheva, V. *Consiliul Superior al Magistraturii, Banca Mondială. Accelerarea procedurilor în instanțele judecătorești. Analiză cu recomandări de îmbunătățire a situației*. Chișinău: „Elan Inc” SRL, 2009 (Tipogr. „Elan Poligraf” SRL).